

Analiza o položaju rumunske nacionalne manjine u Republici Srbiji

Federacija Mladih Srba Evrope
Nemanja Dimitrijević, Ema Miškov

Federacija Mladih Srba Evrope

Napomena : Ova analiza je napisana od strane članova i predstavnike Federacije Mladih Srba Evrope, sa registarskim brojem 667228695033-13, upisane u Registar transparentnosti Evropskog parlamenta. Važno je naglasiti da se ni u jednom pogledu ne radi o zvaničnom stavu niti analizi Republike Srbije, niti njenih zvaničnih predstavnika. Međutim, nadamo se da će ova analiza doprineti razumevanju i rešavanju nesuglasica u vezi sa položajem rumunske nacionalne manjine u Republici Srbiji, pružajući korisne uvide kako za jednu, tako i za drugu stranu.

Rumunija i Srbija grade međusobne odnose u duhu prijateljstva već vekovima, a važno je podsetiti da u bilo kom periodu istorije, bilo to u vreme socijalističkih ili monarhističkih režima, ali i danas kao republike, ove dve zemlje nisu bile u sukobu. Naprotiv, ističemo da su Kraljica Natalija Obrenović Sturdza-Kesko, poreklom Rumunka, i Kraljica Marija Karađorđević, takođe sa rumunskim korenima, simboli prijateljstva i međusobnog poštovanja. Ove činjenice potvrđuju kontinuirani napor da se neguju prijateljski odnosi dva naroda. Kao što kaže stara izreka: "Postoje samo dva prijatelja Rumunije: Srbija i Crno more."

Ova analiza predstavlja argumentovani odgovor na pismo gospodina Sturdze Serbana Dimitria evropskog poslanika Republike Rumunije, upućeno Nj. E. Marti Kos, evropskoj komesarki za proširenje, datirano 8. januara 2025. godine.

Srbija, kao i Rumunija nekada, prolazi kroz proces evropskih integracija. Od 2004. godine, Republika Srbija aktivno učestvuje u ovom procesu. Trenutno je otvoreno 22 od 35 poglavlja, a Srbija se posvećuje rešavanju izazova koji su identifikovani u okviru tih poglavlja, uključujući i pitanja ljudskih i manjinskih prava, kao što je navedeno u *Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina*. **Do sada je Srbija podnela pet državnih izveštaja i trenutno je u procesu monitoringa od strane nadležnih tela Saveta Evrope.** Poslednji izveštaj datira iz 2022. godine. Nažalost, u vašem pismu Evropskoj komesarki Marti Kos pominjete rezoluciju iz 2008. godine, dok je nakon tog perioda Srbija podnela još tri izveštaja o sprovođenju Okvirne konvencije, kao i pet dodatnih državnih izveštaja. Srbija je preduzela značajne korake u cilju unapređenja položaja nacionalnih manjina, posebno u pogledu upotrebe manjinskih jezika i obrazovanja. Prema podacima Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, u Srbiji je u službenoj upotrebi, osim srpskog, još 12 jezika nacionalnih manjina.

Važno je napomenuti da Republika Srbija pravi razliku između Rumunske i Vlaške nacionalne manjine. Razumemo da ovakav pristup može izazvati određene nesuglasice, međutim, prema tumačenju Republike Srbije, pozivamo se na član 3, tačka 1. Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, koja glasi: "Svaki pripadnik nacionalne manjine ima pravo da slobodno bira da se prema njemu ophode ili ne ophode kao takvom i neće doći u nepovoljan položaj zbog takvog opredeljenja ili vršenja prava vezanih za to opredeljenje." Dakle, ukoliko se neko oseća kao Vlah, ima pravo da se identifikuje kao Vlah, čiji je maternji jezik vlaški.

Rumunska nacionalna manjina je, svakako, jedna od većih u Republici Srbiji. Po broju, ona se nalazi na sedmom mestu među nacionalnim manjinama (ukoliko se uzme u obzir i status Jugoslovena kao nacionalne manjine, što prema ustavu i zakonodavstvu teoretski jeste). Ispred rumunske manjine po broju nalaze se Mađari, Bošnjaci, Romi, Albanci, Slovaci, Hrvati i Jugosloveni. Iako zauzima sedmo mesto od ukupno 19 nacionalnih manjina, to ne umanjuje njen značaj, jer svaka od ovih 19

nacionalnih manjina ima svoj nacionalni savet, koji ima važnu ulogu u očuvanju i promociji kulturnih i jezičkih prava.

Prema Zakonu o službenoj upotrebi jezika iz 2018. godine, propisano je da u naseljenim mestima u kojima procenat pripadnika nacionalne manjine prelazi 15%¹, prema rezultatima poslednjeg popisa stanovništva, imena organa koji vrše javna ovlašćenja, nazivi jedinica lokalne samouprave, naseljenih mesta, trgova, ulica i drugih toponima moraju biti ispisani na jeziku dotične nacionalne manjine. U skladu sa ovom odredbom, rumunski jezik je u službenoj upotrebi u 9 jedinica lokalne samouprave, dok je vlaški jezik u službenoj upotrebi u 12 jedinica lokalne samouprave.

Prema tvrdnjama Evropskog poslanika gospodina Sturdze, u Republici Srbiji postoji 241 naseljenih mesta (localities) u kojima je prisutan značajan broj rumunskih stanovnika, međutim, prema rezultatima popisa stanovništva i Zakonu o službenoj upotrebi jezika, vlaški jezik se koristi u 12 naseljenih mesta (localities), a rumunski u 9 jedinica lokalne samouprave (municipalities). Ovo je lista jedinica lokalne samouprave sa svojim naseljenim mestima u kojima ima 15% ili više stanovnika rumunske nacionalne manjine: Alibunar (10 naseljenih mesta), Bela Crkva (14), Vrsac (24), Zitiste (12), Zrenjanin (22), Kovacica (8), Kovin (10), Plandiste (14), Sečanj (11). To je ukupno 125 naseljenih mesta u 9 jedinica lokalne samouprave u Srbiji gde je prisutan značajan broj rumunske nacionalne manjine. To znači da se u ukupno 125 naseljenih mesta živi značajan broj Rumuna, a ne 241, kako je navedeno.

U četvrtom mišljenju o sprovođenju Okvirne konvencije, koje je usvojeno 26. juna 2019. godine, Savetodavni komitet nije posebno apostrofirao ovo pitanje. Još jedan dokaz da Republika Srbija poštuje pravo svojih građana na izjašnjavanje i samoopredeljenje jeste činjenica da je prema popisu stanovništva iz 2022. godine, u Srbiji registrovano više od 27.000 Jugoslovena, iako ta država ne postoji već više od dve decenije. Stoga smatramo da se pitanja slobodnog opredeljivanja naroda u pogledu identiteta ne smeju nametati ni građanima Republike Srbije, niti institucijama same Republike Srbije.

Jedna od najvećih nelogičnosti u pismu gospodina Sturdze odnosi se na broj pripadnika rumunske nacionalne manjine u Republici Srbiji, koji je, prema njegovim navodima, približno 330.000. Pretpostavljamo da se u ovu cifru računaju i osobe koje se identifikuju kao Vlasi. Međutim, prema podacima popisa stanovništva iz 2022. godine, broj Rumuna u Srbiji iznosi 23.044, od kojih je 3.449 u centralnoj Srbiji i 19.595 u Vojvodini. Broj Vlaha je 21.013, od toga 20.828 u centralnoj Srbiji i 185 u AP Vojvodini. Ukupno, ova cifra iznosi 44.057, što je značajno manji broj nego što je navedeno – tačnije, 7,5 puta manji od spomenutih 330.000. Za poređenje, prema popisu iz 1948. godine, kada je broj Rumuna u bivšoj SFRJ bio na vrhuncu, njihova brojnost iznosila je 63.000. Dakle, broj Rumuna u Republici Srbiji svakako nije 330.000.²

Prema Zakonu o nacionalnim savetima nacionalnih manjina, koji omogućava nacionalnim manjinama da budu adekvatno predstavljene u dijalogu sa institucijama Republike Srbije, Vlačka i Rumunska nacionalna manjina imaju svoje predstavnike. Za Rumunsku nacionalnu manjinu to je gospodin Valentin Ardeljan, dok je za Vlašku nacionalnu manjinu predstavnik gospodin Novica Janosević.

¹ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_sluzbenoj_upotrebi_jezika_i_pisama.html

² <https://popis2022.stat.gov.rs/sr-Latn/5-vestisaopstenja/news-events/20230428-konacnirezpopisa>

Takođe, u skladu sa Zakonom o nacionalnim manjinama, sredstva za rad nacionalnih saveta izdvajaju se iz budžeta Republike Srbije, Autonomne Pokrajine Vojvodine i jedinica lokalne samouprave (JLS). U 2023. godini, Vlaška i Rumunska nacionalna manjina su dobile ukupno 9.076.227 RSD (približno 78.243 EUR) za Vlašku, odnosno 16.567.218 RSD (približno 142.820 EUR) za Rumunsku nacionalnu manjinu. Iz budžeta AP Vojvodina za Rumunski nacionalni savet izdvojeno je 4.182.000 RSD (36.000 EUR).

Takođe, prema našim saznanjima, Rumunska narodna stranka (Romanian People's Party) ne postoji, već je jedina takva organizacija u ovom kontekstu Vlaška narodna stranka (Vlach People's Party).

Takođe se u potpunosti slažemo i apelujemo na nadležna ministarstva i institucije da pojačaju nadzor nad rudarskim aktivnostima u Borskom i Zaječarskom okrugu. Smatramo da je od izuzetne važnosti da se utvrdi da li kineska kompanija Zi-Jin izvodi rudarske aktivnosti u skladu sa evropskim propisima i standardima, kako bi se obezbedila zaštita životne sredine i prava lokalnog stanovništva.

Informisanje: U 2021. godini, na rumunskom jeziku emitovano je ukupno 374.018 minuta na kanalima RTS1, RTS2, RTS Svet i RTV Vojvodina. Takođe, na Radio Beogradu i Radio Novi Sad emitovano je 1.054.892 minuta. Za proizvodnju medijskog sadržaja u okviru konkursa za projekte nacionalnih manjina, Vlasi su dobili 7 projekata u vrednosti od 3.700.000 RSD (31.896 EUR), dok je Rumunskoj nacionalnoj manjini dodeljeno 500.000 RSD (4.300 EUR) iz državnog budžeta. Iz budžeta AP Vojvodine izdvojeno je 350.000 RSD (3.000 EUR) za ove projekte. Takođe, za novine koje objavljuju sadržaj na rumunskom jeziku, u 2023. godini izdvojeno je ukupno 61.980.000 RSD (534.310 EUR). Dakle ukupno rumunska nacionalna manjina je za informisanje u 2023. godini dobila preko 540.000 EUR.

Kultura: Za kulturne manifestacije u 2023. godini, Rumunskoj nacionalnoj manjini u Srbiji dodeljeno je 880.000 RSD (7.500 EUR) za 8 projekata, dok je u AP Vojvodini izdvojeno 16.660.000 RSD (144.310 EUR) za 18 projekata. Vlaška nacionalna manjina je za kulturne projekte dobila 4.000 EUR (430.000 RSD) iz budžeta Republike Srbije. Ukupna sredstva za kulturu Rumunske nacionalne manjine u 2023. godini iznosila su 20.525.000 RSD (176.939 EUR).

Obrazovanje, upotreba jezika i pisma: Za školsku 2024/2025. godinu, celokupnu nastavu na rumunskom jeziku pohađalo je 657 učenika, dok je izborni predmet rumunski jezik pohađalo 1.675 učenika. U srednjim školama, celokupnu nastavu na rumunskom jeziku pohađalo je 101 učenik. AP Vojvodina je u 2023. godini izdvojila 163.796 RSD (1.200 EUR) za izradu zadataka i testova na rumunskom jeziku, dok je za istraživanja, odsek za rumunistiku dobio 470.000 RSD (4.200 EUR) za naučno-istraživački rad. Za obrazovanje na manjinskim jezicima, u 2023. godini, Rumunskoj nacionalnoj manjini dodeljeno je 1.773.796 RSD (15.291 EUR). To uključuje školovanje vaspitača, učitelja i profesora rumunskog jezika, čime se osigurava kvalitetna pokrivenost škola odgovarajućim nastavnicima.³

Juridikcija i crkvena pitanja: Smatramo da pitanje jurisdikcije između Srpske pravoslavne crkve (SPC) i Rumunske pravoslavne crkve (RPC) treba rešavati kroz otvoren i konstruktivan dijalog između dve crkve, uz minimalno uplitanje državnih institucija. Verujemo da je ključ u međusobnom dogovoru koji će poštovati autonomiju i specifičnosti obe strane.

³ <https://www.pravniportal.com/upis-u-skolu-na-jeziku-nacionalne-manjine/>

Institucije države svakako mogu i treba da pruže podršku u ovom procesu, ali konačno rešenje treba da proistekne iz crkvenog konsenzusa, u duhu hrišćanskog razumevanja i saradnje.

Pitanje jurisdikcije RPC u istočnoj Srbiji postalo je posebno aktuelno zbog prisustva sveštenika i verskih objekata Rumunske pravoslavne crkve u ovom regionu. Dodatno, tokom posete ministra spoljnih poslova Srbije Rumuniji 2022. godine, potpisan je sporazum između Vlade Republike Srbije i Vlade Rumunije, kojim su imovinska prava nad zgradom „Lućafarul“ ustupljena Rumuniji, što oslikava spremnost na dijalog i rešavanje spornih pitanja mirnim putem.

Verujemo da takav pristup, zasnovan na dijalogu i uzajamnom poštovanju, predstavlja najbolji put ka trajnom rešenju ovog kompleksnog pitanja.

Za potrebe izrade ovog teksta koristili smo zvanične dokumente Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog Republike Srbije. Konkretno, oslonili smo se na sledeće izvore:

- ***Informacije o položaju nacionalnih manjina u Republici Srbiji***, dokument Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, 2023.
- ***Popis stanovništva Republike Srbije iz 2022. godine.***
- ***Informacije o položaju pripadnika rumunske nacionalne manjine u Republici Srbiji***, dokument Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, 2023.
- ***Informacije o položaju pripadnika vlaške nacionalne manjine u Republici Srbiji***, dokument Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, 2023.

Ovi dokumenti predstavljaju zvanične izvore koji pružaju relevantne podatke o položaju nacionalnih manjina u Srbiji i bili su ključni za razumevanje i analizu aktuelnih pitanja vezanih za jurisdikciju i međusobne odnose crkava i manjinskih zajednica.

Nemanja Dimitrijevic
Ema Miskov
Federacija Mladih Srba Evrope